

ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Валентина Новосьолова, к. пед. н.

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Навчання українських учнів і учениць в умовах війни триває в змішаному форматі з використанням цифрових освітніх програм, платформ та ресурсів. Для формування компетентного учня-мовця в таких умовах важливим є вирішення нагальних питань безперервності навчання та пошук ефективного інструментарію для організації якісного освітнього процесу. Освітній процес знаходить відображення у виборі як традиційних, так і інноваційних методів навчання, їх оптимальному і збалансованому поєднанні.

Державна служба якості освіти у співпраці з ініціативою «Система забезпечення якості освіти», яка впроваджується в межах проекту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) після дослідження результатів дистанційного навчання дійшла висновків, що такий формат навчання має певні недоліки, що впливають на результати навчання, зокрема брак живого спілкування, невміння дітей самостійно вчитися, недостатня кількість постійних дистанційних курсів на платформах шкіл (Звіт за результатами, 2022).

В обставинах обмеженої можливості дітей фізично відвідувати школу організація змішаного навчання дасть змогу подолати недоліки дистанційного формату навчання. Відповідно педагогові необхідно переглянути обсяг методів навчання, врахувати життєві обмеження, обставини, психоемоційний стан та потреби учнів, щоб забезпечити максимально рівний доступ їх до освітнього процесу.

Завдяки формату змішаного навчання можна поєднувати очну форму навчання з дистанційною. Частина матеріалу учні можуть опрацювати самостійно, а під час, наприклад відео конференції обговорювати найбільш дискусійні питання, а за можливих умов – повернутися до очного формату (традиційних уроків як основної форми навчання) й проконсультуватися з вчителем, який координує їхню діяльність і може надавати консультації як в очному, так і в дистанційному режимі.

Відтак необхідно максимально врахувати цінний досвід дистанційної освітньої практики, який дає змогу стверджувати, що одним із найефективніших способів навчання у дистанційному форматі є метод вправ. Варто зазначити, що використання цифрового контенту впродовж карантинних ковідних обмежень дало змогу досягти належного рівня цифрових навичок у здобувачів освіти. Відповідно, зміст і характер вправ, методичне забезпечення їх виконання повинні залежати від особливостей взаємодії і співпраці учня і вчителя.

На нашу думку, необхідно добирати завдання для залучення учнів до дій зі сприймання й подальшого використання інформації в реальній мовленнєвій практиці (бесіда, дискусія, мікродискусія в групі, обговорення в парі, інтерв'ю тощо). Для формування гуманістичного світогляду така робота розгортається навколо прослуханих / прочитаних / переглянутих текстів або медіатекстів життєствердної тематики, що висвітлюють теми гуманної поведінки конкретних людей, їхніх героїчних вчинків чи добрих справ. Якщо створити умови для реалізації вікової потреби здобувачів освіти в пошуковій активності, здатності досліджувати, оперувати мовними знаннями й вміннями, інтегрувати знання з різних галузей наук, то учні будуть більш підготовленими до життєвих викликів.

Формуванню досвіду самостійного навчання, сприятиме використання дослідницького методу. Означений метод навчання передбачає творче застосування знань, оволодіння методами наукового пізнання.

Найефективнішим, на наш погляд, складником дослідницького методу є метод спостереження над мовою і мовними фактами, який передбачає усвідомлене сприймання, зіставлення, аналіз, синтез, узагальнення і систематизацію вивчених мовних явищ і понять (їх ознак, структури, функцій, сфер уживання). Використання методу спостереження дає змогу здобувачам освіти осмислювати, сприймати й усвідомлювати мовні явища й факти, наблизити освітній процес до потреб життя, самостійно вирішувати повсякденні життєві ситуації.

Продуктивним, на наше переконання, є також метод творчої реалізації, що визначає порядок самостійної творчої діяльності учнів, забезпечує рівень її оригінальності, індивідуальної креативності. Різновидами цього методу є:

а) продукування творів, що передбачає ознайомлення учнів з творчим завданням, обговорення особливостей завдання, самостійне виконання

його, презентацію виконаної роботи, підсумкове обговорення творчої діяльності учня;

б) створення проєктів (усвідомлення проєктного завдання відповідної теми, поетапна робота: творче опрацювання інформаційних текстів, аналіз матеріалу, опанування узагальнення, оформлення, захист, загальне обговорення проєкту, підбиття підсумків) (Новосьолова, 2021).

У використанні означених методів слід дотримуватися міри та доцільності застосування їх у кожній ситуації. Ефективність їх потенційно підвищується за умови поєднання з іншими методами навчання.

В умовах екстремальних життєвих ситуацій особливої важливості набувають застосування методів, спрямованих на збагачення досвіду емоційно-ціннісного ставлення учнів до світу, людини, суспільства, природи, зокрема метод аналізу ситуації у комбінуванні з методом формування лексичних умінь і навичок. Ці методи можна застосувати для вироблення навичок вживання учнями слів співчуття, взаємної підтримки, пропонування допомоги.

На нашу думку, у змішаному форматі навчання української мови використання методів спостереження над мовою і мовними фактами, дослідницького, ситуаційного, творчої реалізації, проєктів сприятимуть формуванню в учнів світоглядних переконань, творчої уяви і креативних здібностей, розвитку логічного мислення, зміцненню позитивних емоцій, віри у власні сили, вихованню моральних якостей, вироблення вмій комплексного розв'язання проблем і подолання викликів війни.

Ключові слова: освітній процес, методи навчання української мови.

Література

Звіт за результатами дослідження якості організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти України. (2022). https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Zvit_Distance_learning_spreads_SQE_SURGe_05.09.2022.pdf

Новосьолова, В.І. (2021). Особливості формування навчально-дослідницьких умінь учнів на уроках української мови в умовах нової української школи Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки, 8(346), Ч. 1, 181–197.